

ROC DE PESSONADA (o ROCA ROIA) pel grau dels Escaligons fins a la Rocalta

Pallars Jussà

Població més propera	Pessonada (Conca de Dalt, Pallars Jussà)
Punt de sortida	Pessonada (904 m)
Punt més alt	Rocalta (1.489 m)
Longitud	12 km
Desnivell acumulat	+720 m.
Temps	Efectiu: 4h 15; Total: 6h
Dificultat	Baixa
Senyalització	Parcial. Rètol, pintura i fites.
Cartografia i recursos consultats	Editorial Piolet. Mapa (1:20.000) Serra de Boumort Joan Ramon Segura: <i>25 excursions pel front del Pallars</i> . Itinerari 14. Manuel Cortès Ribelles: <i>La Serra del Boumort i muntanyes veïnes</i> . Itineraris 12 i 13. Jordi Tutusaus: <i>Caminant pel Pallars Jussà. Volta al Roc de Pessonada</i> . Tots de Cossetània Edicions. Col·lecció Azimut.
Punts d'aigua	No
Data i climatologia	23 de març de 2011. Assolellat.

A la Pobla de Segur, passat el pont sobre el Flamissell, girem a mà dreta per prendre la carretera d'Aramunt. Després d'una rotonda i del pont sobre la Noguera Pallaresa deixem a mà esquerra el trencall que va al Pont de Claverol i, poc més enllà per la mateixa mà, el que puja a Claverol i Hortonedà. Continuem recte pel costat del Pantà de Sant Antoni i prenem, també a mà esquerra, el ramal que mena a Sant Martí de Canals i Pessonada (9 quilòmetres)

Pessonada (904 m). Al costat mateix de la carretera, a la part alta del poble, surt el Camí de la Portella (rètol i senyals de pintura grocs). Camí ben fressat de suau pendent vers mestral (NO) que ens mena passar pel costat d'un magnífic exemplar de roure.

Ermita de la Mare de Déu de la Plana. (929m 10') Romànica d'una sola nau, coberta amb volta de canó molt alta i absis semicircular a llevant¹. Restaurada recentment després que, l'hivern passat, una gran roca s'estavellà contra el mur septentrional. D'aquest costat surt un corriol, poc fressat i gens evident al principi. Per entremig de matolls i en fort pendent ens apropa a la base d'una canal oberta a la cinglera que, des d'aquí, sembla talment impracticable.

La morfologia del rocam és conglomerat calcari aglutinat per un ciment rogenc predominant que confereix al conjunt un color vermellós. Suposem que d'aquí prové el nom de Roca Roia pel que és també conegut pels naturals el Roc de Pessonada.

Passem sota d'una agullola que deixem a mà esquerra tot endinsar-nos a la canal. Per la composició del terreny el camí no sempre és evident, però nombrosos senyals i fites ens guien sinuosament pels millors passos a través de les lleixes. Abastem un primer pas ferrat on uns graons metàl·lics ens ajuden a superar un curt i vertical ressalt, que podem esquivar fent una llaçada per un pas estret a l'esquerra, on hi ha unes estacues metàl·liques a mode de contrafort. Poc més amunt trobem graons tallats a la roca i altres reforçats amb ciment. Som al pas dels Escaligons (o de l'Escalirot o Escalirons)².

Sortim de la canal i, ja en terreny més obert, seguim una lleixa a l'esquerra³ que ens deixa als peus del segon tram ferrat on sis esglaons metàl·lics ens ajuden a superar el mur rocallós d'uns tres metres d'alçària⁴. Després d'aquest pas continuem vers el nord fins a l'evident carena que abastem en uns 10 minuts.

Carena (1.225 m 1h). Coronada per una gran fita. Els senyals de pintura

ens indiquen un corriol que segueix la carena vers l'esquerra (mestral, NO). És l'itinerari de la Volta al Roc de Pessonada que prendrem a la tornada, però nosaltres volem anar fins a la Rocalta, just en sentit contrari. Vers el nord destaca la mola de conglomerat rogenc del Roc de Santa. A l'horitzó el cordal de cimals que s'alcen sobre les valls Fosca i de Boí. A migdia la Muntanya de Sant Corneli acapara l'horitzó. Ens en separa l'ampla vall del Riu de Carreu on hi podem albirar Aramunt i, encimellat, Aramunt Vell. Vers ponent llueix el pantà de Sant Antoni i darrere sobresurt la serra del Castellet.

Un corriol segueix la carena que s'allargassa vers xaloc (SE). Passem pel costat d'una gran aglomeració de còdols que fa pensar que es tracta de les restes d'una antiga cabana. En la direcció de la marxa podem albirar tot l'esquenall carener del que, el turó més alt, és el nostre objectiu: la Rocalta. La suavitat del relleu ens fa preveure que el tram que ens en separa no passarà mai d'un pendent moderat. Baixem lleugerament fins a la Portella, a la capçalera de la Canal dels Escaligons. Un collet que, com el seu nom indica, és un pas a la carena entre els cingles. Vers el nord, en una fondalada propera i envoltades de bosquina, podem entreveure les parets del Corral de la Bastida. Vers migdia en un feixanc del cingle hi ha la Balma de la Bastida. Les parets de pedra seca revelen que havia servit de cleda⁵.

Ben aviat abastem la pista del Roc de Torrent Pregon que aquí fa una colzada. És de terra i te restringit el tràfec. Arrenca de la carretera d'Hortonedà i arriba a l'Era del Comú, més enllà de la Cogulla, seguint a partir de Rocalta per la carena de la serra. Podem continuar per la pista o pel fil de la carena fins a la capçalera de la Llau del Goteller, on la pista descriu una marrada allunyant-se de la carena. A partir d'aquest punt seguirem pel fil de la carena, sense sender definit per camí evident. Més endavant, si estem atents, veurem marxar un corriol o tirany cap a la feixa del Batllell.

Feixa del Batllell (1.370 m 1h 40')⁶ Hi baixem, malgrat apartar-nos del camí que després caldrà recuperar. Sobre un conjunt de successives marjades s'hi assenten antigues feixes de conreu o prats de pastura. Als peus del cingle, la balma és obrada en el que semblen antics corrals o cledes i les ruïnes d'alguna construcció més sòlida. Seguint per tiranys obtenim bona perspectiva de la cinglera i la Rocalta en el lloc anomenat el Roc de la Feixa. Reculem sobre els nostres passos doncs des d'aquest punt no podem guanyar de nou la carena sense una delicada grimpada. De nou a la carena reprenem el camí. Observarem que, penjada al mig de la cinglera, hi ha una balma protegida per un mur.

Observatori militar (1.435 m 2h) Un corriol que s'esmuny per una lleixa ens hi mena tot seguit. Hi ha una placa de ciment amb diverses inscripcions (*1938 II Año triunfal. Batallón Las Navas... Saludo a Franco, arriba España*) i escuts d'armes. Retornem a la carena sobre l'observatori on trobem restes d'un fossat de bateria artillera i trinxeres que s'allargassen carena enllà fins a la propera Rocalta⁷.

Rocalta (1.489 m 2h 10') Vèrtex geodèsic. A l'amplia perspectiva que hem anat gaudint tota la carena, hi afegim pel cantó de sol ixent les serres de Boumort i Sant Joan i la vall i serra de Carreu. La cota propera més elevada en aquesta direcció l'ocupava l'exèrcit republicà. La separació dels contendents era aquí ben mins.

Retornem al punt de la carena a l'alçada del grau dels Escaligons. Ho fem baixant i seguint la pista que passa per l'obaga del cim. Si be fa una considerable marrada, ens fa guanyar temps i ens aporta una altra perspectiva de la zona. L'abandonem poc abans de la Portella quan fa una colzada i marxa vers el nord per la Llau del Goteller. De nou a la carena (2h 50') seguim el corriol en sentit contrari a l'anada (mestral, NO), recuperant aviat fites i senyals de pintura.

Tenim a la vista els Feixancs de la Tremor. Abandonem la carena per davallar en fort pendent tot seguint un camí pedregós i ben fressat que ens mena per un feixanc del cingle de migdia. Més enllà quan el camí s'aplana, abastem de nou la carena i per un llom rocallós (1.050 m) canviem de vessant. Som a l'obaga del Barranc de Sant Martí, caminant encara vers mestral. La capçalera del barranc

forma un esplèndid embut de parets verticals per sobre de les que criden la nostra atenció els capriciosos relleus del conglomerat rogenc del Roc de Santa. Fort pendent de baixada, entre llaçades.

Un corriol quasi imperceptible si no fos per un bon grapat de fites, surt a mà esquerra travessant de nou el llom de la carena fins a la propera ermita de Sant Joanet.

Sant Joanet (975 m 3h 35'). Petita i rústega ermita sota una balma del vessant de migdia. Sobre l'altar hi ha un retaule amb Sant Joan i Sant Pau. Com a aixopluc una senzilla paret de pedra on s'obre la portalada⁸.

Reprenem el camí travessant de nou més avall (884 m) el llom carener mentre anem girant a migdia fins abastar un feixa d'ametllers.

Cruïlla a Sant Martí de Canals (835 m 3h 45') Rètol indicador. A Sant Martí s'hi adreça un camí carreter que surt a mà dreta. Nosaltres prenem un sender a mà esquerra en suau pendent de pujada, per sobre l'ametllerar seguint una línia elèctrica de mitja tensió, vers xaloc (SE). Els senyals de pintura ens hi guien. Després del Barranc de Miret ens cal continuar pel marge entre dues feixes de conreu, separades per una línia d'ametllers. A l'altre cap abastem el Camí Vell de Pessonada a Hortonedà, un camí carreter entre feixes de conreu, ametllers i oliveres que, després del cementiri, ens deixa a la carretera de Pessonada. La seguim mig quilòmetre fins al punt on hem començat la ruta (4h 15').

Toni Planas

¹ Pep Coll, nat a Pessonada, al seu recull de rondalles pallareses *Quan Judes era fadrí i sa mare festejava* (Ed. de la Magrana, 1989) incorpora una llegenda situada en aquesta ermita: *El Capellà Ressuscitat*. Alertat per uns misteriosos tocs de campana, un veí va poder albirar a través d'una espitllera la solitària figura d'un capellà dient missa. De retorn a Pessonada, el rector del poble li explicà que era un capellà una mica gandul en vida que ara, un cop mort, venia a recuperar les misses que no havia dit.

² Aquest pas fou habilitat per l'exèrcit feixista durant la Guerra Civil. Es van arranjar 762 esglaons fins a un niu de metralladores bastit a la roca.

³ Algunes ressenyes recomanen seguir per la dreta, sense camí fressat, fins a la balma obrada del Corral de la Bastida, a la capçalera de la canal. Tanmateix els senyals de pintura i fites ens menen a l'esquerra.

⁴ El mur, de fort pendent, no és pas vertical ni aeri (no hi ha sensació de buit). Si us acompanya algun gos equipeu-lo amb arnés i poseu a la motxilla una cinta o cordino. Si està avesat a trescar probablement no caldrà. Altrament us pot servir per ajudar-lo a superar aquest pas.

⁵ El corral i la balma foren utilitzades durant la guerra per l'exèrcit feixista, segons les ressenyes consultades, com a aixopluc del comandament i com a amagatall d'un centre de comunicacions, respectivament.

⁶ Al llibre abans esmentat, s'hi recull la llegenda de *El Ruc de la feixa de Batllevell* segon la qual els capvespres, el dimoni amb aparença de ruc es passejava per aquesta contrada.

⁷ A les darreries del mes de maig de 1938 l'exèrcit republicà va protagonitzar una gran

feixistes amb l'objectiu de recuperar les centrals hidroelèctriques i enllaçar amb la 43a Divisió que havia quedat aïllada a la bossa de Bielsa. Particularment acarnissats foren els combats enregistrats a Balaguer, Sant Corneli i les Pedres d'Auló.

Situats al lloc podem comprendre la importància estratègica de la carena del Roc de Pessonada en la batalla que es va lliurar en aquest sector quan l'exèrcit republicà intentà trencar el cap de pont de Tremp, centrant molts esforços en arrabassar la posició de la Muntanya de Sant Corneli. L'ofensiva no va reeixir, deixant milers de víctimes sobretot al bàndol republicà.

⁸ La tradició diu que en tornar els paletes cap a Sant Martí després de tancar la capella, sentiren un gran terrabastall produït per l'espnyament de la porta. Senyal que el sant no en volia! Sembla que els de Pessonada no tenen gaire devoció a aquesta capella dons d'aquest costat solen venir les pedregades. Ben al contrari els de Sant Martí, hi fan aplec per Sant Joan i per Sant Pau.